

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра цивільного права і процесу

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: «Цивільне право (особлива частина)»
на тему: «Договір побутового підряду»

Студент групи ПР-32

Ментух Ірини

Керівник: д.ю.н., проф., завідувач кафедри
цивільного права і процесу

Лукасевич-Крутник І.С

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ПОБУТОВОГО ПІДРЯДУ.....	5
1.1. Поняття, правова природа та особливості договору побутового підряду.....	5
1.2. Нормативно-правове регулювання договору побутового підряду.....	7
Висновки до розділу 1.....	10
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ДОГОВОРУ ПОБУТОВОГО ПІДРЯДУ.....	12
2.1. Істотні умови договору, права та обов'язки сторін.....	12
2.2. Відповідальність підрядника та замовника, підстави припинення договору.....	15
Висновки до розділу 2.....	19
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ПОБУТОВОГО ПІДРЯДУ.....	20
Висновки до розділу 3.....	24
ВИСНОВКИ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27

ВСТУП

Актуальність теми. Договір побутового підряду займає важливе місце в системі цивільно-правових договорів, оскільки регулює правовідносини, що виникають у сфері надання послуг або виконання робіт для задоволення повсякденних побутових потреб фізичних осіб. У сучасних умовах динамічного розвитку сфери послуг, зростання ролі споживача в економічних процесах, а також активного впровадження електронної комерції та дистанційних форм обслуговування, значно підвищується актуальність належного правового регулювання таких договорів.

Важливість договору побутового підряду також обумовлена необхідністю захисту прав споживачів у ситуаціях, коли вони, не будучи фахівцями, укладають угоди з професійними виконавцями. Недосконалість законодавства, часті порушення умов договору, неналежна якість послуг чи робіт та труднощі в доведенні факту порушення зобов'язань потребують додаткової уваги як з боку наукової спільноти, так і правозастосовної практики. Саме тому дослідження договору побутового підряду є важливим і актуальним у контексті вдосконалення механізмів цивільно-правового захисту учасників правовідносин.

Науково-практичне значення дослідження полягає у виявленні ключових особливостей та проблем правового регулювання договору побутового підряду, аналізі його змісту та з'ясуванні можливих напрямів вдосконалення нормативно-правової бази в цій сфері. Результати дослідження можуть бути використані як у правотворчій діяльності, так і в практиці укладення та виконання відповідних договорів.

Об'єктом дослідження є цивільно-правові відносини, що виникають між замовником та виконавцем у межах договору побутового підряду.

Предметом дослідження є договір побутового підряду.

Метою курсової роботи є дослідження правової природи договору побутового підряду, його нормативного забезпечення, аналіз основних проблем

правозастосування та розробка пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання в цій сфері.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі **завдання**:

- охарактеризувати поняття та правову природу договору побутового підряду;
- дослідити нормативно-правове регулювання договору побутового підряду;
- проаналізувати істотні умови, права та обов'язки сторін договору;
- з'ясувати підстави відповідальності підрядника і замовника та підстави припинення договору;
- визначити проблемні питання правового регулювання договору побутового підряду та запропонувати шляхи їх вирішення.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання: метод аналізу і синтезу, логіко-системний метод, формально-юридичний, порівняльно-правовий метод, а також метод узагальнення судової практики.

Структура курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких включає підрозділи, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі розглядаються загальні теоретико-правові засади договору побутового підряду. Другий розділ присвячено аналізу змісту договору, його істотних умов і відповідальності сторін. У третьому розділі досліджуються наявні проблеми правового регулювання та окреслюються перспективи вдосконалення цього інституту цивільного права.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ПОБУТОВОГО ПІДРЯДУ

1.1. Поняття, правова природа та особливості договору побутового підряду

Договір побутового підряду є окремим видом договору підряду, що має специфічне призначення та особливий суб'єктний склад. Відповідно до ч. 1 ст. 865 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), договір побутового підряду – це домовленість, за якою одна сторона (підрядник), що здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується виконати за завданням фізичної особи (замовника) певну роботу, призначену для задоволення побутових чи інших особистих потреб, а замовник, у свою чергу, зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу [22]. Терміни «замовник» та «підрядник» є загальними для всіх різновидів підрядних договорів [7, с. 60].

Аналіз змісту статті 865 ЦК України дає підстави стверджувати, що особливості договору побутового підряду полягають насамперед у суб'єктному складі. Законодавець не лише визначає сторони договору, а й акцентує увагу на їхньому правовому статусі. Так, замовником може бути виключно фізична особа, яка замовляє виконання роботи для задоволення власних побутових чи особистих потреб, без зв'язку із підприємницькою діяльністю. Натомість підрядником виступає суб'єкт підприємницької діяльності, діяльність якого спрямована на виконання робіт для споживачів [16-17].

Також, в науковій літературі зустрічаються твердження науковців, де вона розглядають договір побутового підряду як «договір, за яким підрядник, який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується виконати за завданням фізичної особи (замовника) певну роботу, призначену для задоволення побутових та інших особистих потреб, а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу» [23].

В тому числі, слід звернути увагу, що І.С. Лукасевич-Крутник зазначає, що договір побутового підряду є публічним договором. Вона аргументує це тим, що підрядник не має права відмовити фізичній особі у виконанні роботи за наявності можливості її здійснення. Крім того, умови договору повинні бути однаковими для всіх замовників [8, с.154]. Також важливо підкреслити, що замовником виступає саме фізична особа-споживач у розумінні Закону України «Про захист прав споживачів», що додатково забезпечує правовий захист його інтересів.

Позицію щодо споживчого характеру договору побутового підряду підтримує й І.І. Банасевич, наголошуючи, що фізична особа, яка замовляє роботу задля задоволення особистих чи побутових потреб, є споживачем. Водночас до правовідносин, що виникають з договору побутового підряду, застосовуються положення як ЦК України (глава 61), так і спеціальне законодавство про захист прав споживачів [1, с. 64].

У науковій літературі також зазначається, що публічно-правова природа договору побутового підряду визначає додаткові вимоги до підрядника, зокрема щодо обов'язку надавати необхідну та достовірну інформацію про роботу, її властивості, умови виконання та використання [21, с. 110].

Таким чином, договір побутового підряду має такі основні ознаки:

- участь фізичної особи як замовника та суб'єкта господарювання як підрядника;
- виконання роботи з метою задоволення особистих, а не комерційних потреб;
- публічний характер договору;
- застосування спеціального споживчого законодавства.

Враховуючи вищевикладене, договір побутового підряду об'єднує у собі елементи цивільних зобов'язань та споживчих правовідносин, що визначає його особливе місце у системі підрядних договорів.

1.2. Нормативно-правове регулювання договору побутового підряду

Договір побутового підряду в Україні регулюється комплексом нормативно-правових актів, що визначають особливості його укладення, виконання та припинення.

В першу чергу відзначимо, що правове регулювання договору побутового підряду в Україні має базуватися також на положеннях Конституції України, яка є основним законом держави та має найвищу юридичну силу. Відповідно до статті 42 Конституції України, держава гарантує свободу підприємницької діяльності, яка здійснюється в межах закону, що є безпосередньою основою для укладення договорів підряду, зокрема побутового. Крім того, стаття 50 гарантує кожному право на безпечне для життя і здоров'я середовище, що стосується й обов'язку підрядника надавати безпечні та якісні послуги [6]. Таким чином, положення Конституції України визначають фундаментальні принципи, на яких базується договір побутового підряду, зокрема принципи свободи договору, захисту прав споживача та забезпечення якості та безпеки наданих послуг.

Цивільний кодекс України є основним актом, що комплексно регулює правовідносини, які виникають з договору побутового підряду. Глава 63 ЦК України встановлює загальні положення про підряд, а також визначає особливості побутового підряду у статтях 865–873. Зокрема, ЦК України визначає поняття договору побутового підряду (ст. 865), його істотні умови, серед яких особливу увагу приділено якості виконаної роботи, строкам виконання, ціні роботи, а також порядку виконання та прийняття результату роботи. Крім того, норми ЦК України регулюють права і обов'язки сторін договору: підрядника – щодо належного виконання роботи відповідно до умов договору та законодавства, а замовника – щодо прийняття та оплати роботи. Особливе місце займають положення щодо відповідальності підрядника за недоліки роботи, гарантійні зобов'язання, право замовника на відмову від договору та обов'язок підрядника усунути недоліки за власний рахунок. Також важливою є стаття 873 ЦК України, яка передбачає застосування до договору побутового підряду спеціальних норм законодавства про захист прав

споживачів, що ще раз підкреслює соціальну орієнтованість цього виду договору [22].

Крім норм ЦК України, важливе місце у регулюванні договору побутового підряду займає Закон України «Про захист прав споживачів» від [13]. Згідно з ч.3 ст. 865 ЦК України, до правовідносин, що виникають із договору побутового підряду, застосовуються положення законодавства про захист прав споживачів. Тобто замовник має право на належну якість виконаної роботи, безпечність результату робіт, а також на отримання повної і достовірної інформації про послугу (роботу) та виконавця.

Як зазначає С.Я. Фурса, «застосування норм Закону про захист прав споживачів до договору побутового підряду має на меті підвищення гарантій для фізичних осіб-замовників, оскільки вони є слабшою стороною у цих правовідносинах» [20, с. 48].

Окрему роль у правовому регулюванні договору побутового підряду відіграють підзаконні нормативні акти. Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 2023 р. № 614 було затверджено нову редакцію Правил побутового обслуговування населення [12]. Вони встановлюють: вимоги до організації процесу надання побутових послуг; обов'язки виконавця щодо інформування споживачів про послуги, умови та строки їх надання; стандарти якості робіт (послуг); механізми контролю за дотриманням виконавцем договірних умов та вимог законодавства.

Згідно з вищезазначеними Правилами, підрядник зобов'язаний забезпечити можливість ознайомлення замовників із відомостями про виконавця, переліком послуг, вартістю, строками та умовами їх виконання, що додатково конкретизує вимоги законодавства про захист прав споживачів.

Також договір побутового підряду у певних аспектах регулюється:

- Законом України «Про рекламу» – щодо правил інформування споживачів про роботи (послуги);

- Законом України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» – у випадках, коли результат робіт підлягає обов’язковій сертифікації або оцінці відповідності стандартам;

- Податковим кодексом України – у частині оподаткування доходів підрядника.

Науковці звертають увагу на те, що побутовий підряд має регулюватися не лише загальними цивільно-правовими нормами, а й нормами спеціального законодавства. Так, за словами І.В. Спасибо-Фатєєвої, «нормативно-правове регулювання договору побутового підряду має комплексний характер, що вимагає узгодженого застосування норм приватного і публічного права» [19, с. 211].

Важливе значення для регулювання побутового підряду мають також підзаконні нормативно-правові акти. Зокрема:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 2023 р. № 614 «Про затвердження Правил побутового обслуговування населення» визначає основні вимоги до якості послуг побутового обслуговування, порядок їх надання, права споживачів та обов’язки суб’єктів господарювання [12].

- Постанова Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2005 року № 668 «Про затвердження Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві» застосовується субсидіарно у випадках, коли йдеться про капітальні роботи в рамках договору побутового підряду [11].

Судова практика також є важливим джерелом тлумачення норм, що регулюють відносини побутового підряду:

- Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 липня 1979 року № 4 «Про застосування в судовій практиці деяких норм законодавства, яким регулюються відносини по побутовому обслуговуванню населення» містить роз’яснення щодо застосування законодавства в справах про побутове обслуговування, у тому числі договори побутового підряду [10].

- Лист Вищого господарського суду України від 10 березня 2005 року № 01-8/375 «Про практику Верховного Суду України у справах зі спорів,

пов'язаних з виконанням зобов'язань за договорами підряду» аналізує особливості розгляду судових спорів щодо договорів підряду, в тому числі побутового, і сприяє правильному застосуванню норм матеріального і процесуального права [14].

Таким чином, нормативно-правове регулювання договору побутового підряду в Україні базується на поєднанні норм Цивільного кодексу, законодавства про захист прав споживачів, спеціальних підзаконних актів, що регулюють окремі види побутових послуг, а також положень податкового, рекламного та технічного законодавства. Такий підхід спрямований на забезпечення балансу інтересів підрядника та замовника, підвищення рівня захисту прав споживачів та стимулювання належного виконання робіт.

Висновки до розділу 1

У результаті дослідження сутності договору побутового підряду можна зробити висновок, що він посідає особливе місце у системі цивільно-правових договорів завдяки своїй специфічній природі, спрямованості на задоволення особистих потреб фізичних осіб та публічному характеру. Його правова конструкція об'єднує елементи договірних зобов'язань у сфері підряду та механізми захисту прав споживача, що забезпечує належний рівень гарантій для замовника як слабшої сторони у правовідносинах.

Нормативно-правове регулювання договору побутового підряду має комплексний характер і охоплює як загальні положення Цивільного кодексу України, так і спеціальні норми законодавства про захист прав споживачів. Особливу роль у забезпеченні ефективного регулювання відіграють підзаконні акти, зокрема Правила побутового обслуговування населення, які деталізують обов'язки виконавця щодо інформування, якості послуг та відповідальності. Наявність чіткого нормативного підґрунтя створює передумови для ефективного правозастосування у сфері побутового підряду.

Таким чином, загальна характеристика договору побутового підряду свідчить про його соціально-орієнтовану сутність та потребу в узгодженому застосуванні приватно- і публічно-правових норм, що спрямовані на забезпечення балансу інтересів споживачів та суб'єктів господарювання.

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТ ДОГОВОРУ ПОБУТОВОГО ПІДРЯДУ

2.1. Істотні умови договору, права та обов'язки сторін

Договір побутового підряду належить до двосторонніх, оплатних та консенсуальних договорів. Також, договір побутового підряду характеризується ризиковим характером. Хоча законодавче визначення цього договору прямо не зазначає виконання роботи підрядником на власний ризик, загальні положення про договір підряду, які застосовуються і до побутового підряду, передбачають саме таку відповідальність підрядника, незалежно від того, чи передбачено це спеціальними підзаконними актами щодо окремих видів побутового підряду.

До істотних умов договору побутового підряду належать предмет договору, його ціна та строки виконання робіт [2].

Предметом договору побутового підряду виступає результат діяльності підрядника - створена чи змінена річ. Вона може бути як виготовлення нових речей (наприклад, одягу, меблів, взуття, ювелірних виробів), так і переробка або ремонт існуючих об'єктів (перешивання одягу, переплавлення виробів, ремонт квартир, взуття, побутової техніки тощо) [4]. Крім того, предмет договору може полягати у впливі на річ без зміни її форми, а лише з метою покращення зовнішнього вигляду (наприклад, хімчистка, фарбування). Окремо слід виділити послуги, спрямовані на покращення зовнішнього вигляду замовника, зокрема, надання перукарських послуг або послуг лазень і душевих.

Зміст конкретного договору побутового підряду визначається завданням замовника, що надає цьому виду договору індивідуально визначений характер. Важливою особливістю є те, що роботи, які виконуються за договором побутового підряду, спрямовані на задоволення побутових та інших особистих потреб замовника.

У науковій літературі сформульовано три основні підходи до визначення предмета договору підряду:

- предметом є кінцевий результат роботи;
- предметом виступає сам процес виконання роботи разом із досягненням результату;
- предметом є і робота, і її результат водночас [5].

На думку Л. Панова, предмет договору підряду принципово не може існувати без замовлення, оскільки створення речей здійснюється під конкретного замовника, часто з використанням його матеріалів, що відрізняє договір підряду від договору купівлі-продажу [9, с. 58]. Саме ця характеристика, на нашу думку, є визначальною для правової кваліфікації відносин, що виникають на основі договору побутового підряду.

Наступною істотною умовою є ціна. Вартість робіт за договором побутового підряду, відповідно до ч. 1 ст. 873 Цивільного кодексу України [22], встановлюється за домовленістю сторін. Ціна може бути визначеною твердо, коли її зміна не допускається без погодження обох сторін, або встановленою приблизно. Якщо сторони фіксують тверду ціну, то у разі її підвищення всі додаткові витрати несе підрядник. Якщо ж визначається орієнтовна вартість, сторони мають можливість у процесі виконання договору переглядати її як у бік збільшення, так і у бік зменшення. При цьому застосування приблизної ціни доцільне тоді, коли остаточні витрати важко спрогнозувати через змінність ринкових умов або невизначеність обсягу робіт. Для складних та дорогих робіт часто складається кошторис [5].

Кошторис, як форма встановлення вартості робіт, закріплений у постанові Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2005 року № 668 «Про затвердження Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві» [11]. Відповідно до п. 3 цієї постанови, кошторис включає зведені витрати, локальні та об'єктні розрахунки, а також окремі кошториси на певні види або етапи робіт, на основі яких визначається вартість будівництва та договірна ціна.

На формування ціни договору побутового підряду також впливає те, хто саме надає матеріали для виконання замовлення - підрядник чи замовник.

Відповідно до ст. 870 ЦК України, зазвичай роботи виконуються з матеріалів підрядника, але за бажанням замовника можуть здійснюватися й з його власних матеріалів. Якщо підрядник використовує свої матеріали, то замовник оплачує їх вартість частково або повністю згідно з домовленістю, при остаточному розрахунку після прийняття роботи [22].

У випадку використання матеріалів замовника, у квитанції або іншому документі, що оформляється під час укладення договору, зазначаються точна назва, кількість і вартість матеріалів, визначені за погодженням сторін або на підставі наданих цінових документів.

Кількість, якість та перелік необхідних матеріалів підрядник встановлює відповідно до технічних норм, але обов'язково погоджує їх із замовником. Оплата за виконані роботи та використані матеріали здійснюється за цінами, чинними на дату укладення замовлення, якщо інше не передбачено окремими умовами договору.

Останньою ключовою умовою договору побутового підряду є строк. Як зазначено у пункті 12 Правил, строки встановлюються за згодою сторін. У договорі можуть передбачатися різні види строків: загальний строк, який фіксує дату повного виконання зобов'язань; початковий строк, що визначає момент початку робіт; а також проміжні строки, які передбачають виконання робіт окремими етапами [23].

Водночас законодавець розмежовує поняття «строк» і «термін»: термін вказує на певний момент часу, з яким пов'язується виникнення юридичних наслідків.

Поняття «розумного строку» відноситься до оціночних категорій. Як зазначено у коментарі до Цивільного кодексу України, такі поняття передають загальні властивості та характеристики правовідносин без їх конкретизації у законі. Завдання конкретизації покладається на учасників правозастосування, які, оцінюючи обставини конкретної справи, мають визначити межі дії загальної норми права. При оцінці «розумності строку» беруться до уваги характер

зобов'язання, особливості та обсяг підрядних робіт, а також усталені звичаї ділового обороту [3, с. 3].

Таким чином, питання щодо того, чи був строк виконання робіт «розумним», зазвичай виникає під час виникнення спору між сторонами договору і вирішується уповноваженим органом, переважно судом.

2.2. Відповідальність підрядника та замовника, підстави припинення договору

Правове регулювання відповідальності сторін за договором і підстав його припинення має суттєве значення для забезпечення стабільності цивільного обороту. Відповідальність підрядника та замовника, як правило, визначається умовами укладеного договору, загальними нормами цивільного законодавства, а також принципами добросовісності й розумності.

Підрядник несе відповідальність за неналежне виконання зобов'язань, що полягає у:

- невиконанні робіт або наданні послуг;
- виконанні робіт або наданні послуг із недоліками;
- порушенні строків виконання робіт.

Основними формами відповідальності є:

- відшкодування збитків (ст. 22 Цивільного кодексу України);
- сплата неустойки (ст. 549 ЦК України);
- усунення недоліків за рахунок виконавця;
- зниження вартості робіт/послуг [22].

Досить цікаво, відзначимо, що одним із найпоширеніших порушень умов договору побутового підряду з боку підрядника є невчасне виконання замовлення. За таке порушення підрядник несе відповідальність згідно із загальними нормами Цивільного кодексу України щодо прострочення боржника (стаття 612 ЦК України) [22]. У разі прострочення виконання замовник набуває право: 1) вимагати відшкодування збитків, спричинених затримкою, навіть якщо

підрядник надалі виконає замовлення; 2) відмовитися від прийняття виконаних робіт та вимагати компенсацію збитків, якщо внаслідок прострочення підрядника виконання втратило для замовника цінність.

Цивільне законодавство надає замовникові розширені можливості порівняно з кредиторами в інших видах договірних зобов'язань, передбачаючи відповідальність підрядника ще до настання фактичної прострочки. Зокрема, згідно з частиною другою статті 849 Цивільного кодексу України, замовник має право розірвати договір підряду та вимагати відшкодування завданих збитків у випадках, коли підрядник несвоєчасно розпочинає виконання робіт або виконує їх настільки повільно, що завершити їх у погоджений строк стає неможливим [22].

Якщо говорити про замовника, то несе відповідальність за:

- несвоєчасне надання вихідних даних чи матеріалів;
- невиконання обов'язку прийняти виконані роботи чи послуги;
- несплати за договором.

Форми відповідальності замовника:

- відшкодування виконавцю збитків;
- сплата пені за прострочення платежів.

В таблиці 2.1. вважаємо за необхідне відзначити та порівняти відповідальність сторін.

Таблиця 2.1

Порівняльна характеристика відповідальності сторін

№	Критерій	Підрядник	Замовник
1.	Основний обов'язок	Виконати роботу/надати послугу	Прийняти роботу/послугу та оплатити
2.	Типові порушення	Неналежне виконання, затримка	Прострочення оплати, не надання даних
3.	Основна форма санкції	Усунення недоліків, відшкодування	Відшкодування, сплата пені

Як можна побачити в табл. 2.1 основний обов'язок сторін є взаємозалежним, до прикладу підрядник зобов'язаний здійснити належне виконання роботи або надати послугу відповідно до умов договору чи замовник

має обов'язок прийняти належно виконану роботу або послугу та здійснити оплату.

В свою чергу типові порушення показують різні напрями можливого невиконання зобов'язань, до прикладу підрядника частіше допускає порушення, пов'язані з якістю або строками виконання. Якщо говорити про замовника то він зазвичай порушує умови договору шляхом затримки оплати або ненадання необхідної для роботи інформації та матеріалів.

Основна форма санкції для сторін також є співмірною характеру їх обов'язків до прикладу, підрядник несе відповідальність за результат робіт (усунення недоліків, відшкодування шкоди); замовник, який несвоєчасно оплачує роботи чи не надає необхідної інформації, несе майнову відповідальність (сплата пені, відшкодування збитків виконавцю).

Таким чином можемо сказати, що відповідальність підрядника має переважно результатно-орієнтований характер: він несе відповідальність за кінцеву якість та строки виконання завдання. Відповідальність замовника є платіжно-організаційною: його основна функція полягає в забезпеченні своєчасного фінансування та сприяння виконанню робіт.

Санкційний механізм для обох сторін має майновий характер, проте види санкцій відображають специфіку обов'язків кожної сторони.

Дотримання сторонами договірних обов'язків є запорукою ефективності виконання договору і зниження правових ризиків.

Також вважаємо з необхідне відзначити, що відповідно до ст. 598 Цивільного кодексу України, зобов'язання припиняється у випадках, передбачених договором або законом. Основні підстави припинення договору ми передбачили в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Підстави припинення договору побутового підряду

№	Підстава	Характеристика
1.	Виконання зобов'язання	Сторони виконали обов'язки належним чином
2.	Домовленість сторін	За згодою підрядника і замовника
3.	Розірвання договору	Одностороннє або за рішенням суду
4.	Неможливість виконання	Об'єктивна неможливість виконання зобов'язання

5.	Смерть фізичної особи	Якщо виконання пов'язане із її особою
6.	Ліквідація юридичної особи	Якщо припиняється юридична особа-сторона договору

Примітка. Побудовано автором на основі

Тим не менше, вважаємо відзначити та на основі практики розгляду спорів судами України відзначити найбільш типовими є наступні ситуації:

- Підрядник не виконує або неналежно виконує свої обов'язки → замовник звертається із позовом про розірвання договору та відшкодування збитків. Наприклад у Рішенні від 16.10.2018 по справі № 910/9127/18 Господарський суд м. Києва суд розглядав ситуацію, коли підрядник не приступив до виконання робіт у встановлений строк, що дало замовнику право відмовитися від договору та вимагати відшкодування збитків згідно з частиною другою статті 849 Цивільного кодексу України [17].

- Замовник прострочує оплату → виконавець припиняє виконання робіт (право на утримання результатів робіт відповідно до ст. 612 ЦК України) або звертається до суду. Так, Рішення № 125804414 від 28.02.2025 по справі 925/1193/24, де суд розглядав ситуацію, коли замовник не сплатив аванс у встановлений строк, що дало підряднику право припинити виконання робіт. Суд визнав, що підрядник не порушив умов договору, оскільки замовник не виконав своїх зобов'язань щодо оплати [18].

Таким чином, аналіз судової практики демонструє, що обидві сторони договору несуть взаємну відповідальність: підрядник – за якість і строки виконання, замовник – за прийняття робіт та своєчасну оплату. Порушення зобов'язань може призводити як до розірвання договору, так і до стягнення збитків чи неустойки залежно від конкретних обставин справи.

Висновки до розділ 2

У результаті аналізу змісту договору побутового підряду можна дійти висновку, що даний вид договору має чітко визначену структуру, яка включає істотні умови, права й обов'язки сторін, а також норми щодо відповідальності

підрядника та замовника. Особливість договору полягає в його спрямованості на задоволення особистих (побутових) потреб замовника, що відрізняє його від інших видів підрядних правовідносин.

Предмет договору побутового підряду визначається результатом діяльності підрядника – створенням, зміною чи поліпшенням речі. Важливою є роль ціни як істотної умови договору, що може встановлюватися як у твердій, так і приблизній формі. Наявність кошторису, порядок використання матеріалів та їх документальне оформлення відіграють ключову роль у запобіганні спорам між сторонами.

Строк виконання робіт, як ще одна істотна умова, також має значення для оцінки належного виконання зобов'язань. Законодавче закріплення категорії «розумного строку» у підрядних відносинах створює гнучкий інструмент правозастосування, орієнтований на конкретні обставини справи.

Важливим аспектом є розмежування відповідальності сторін. Підрядник несе відповідальність за якість і строки виконання робіт, а замовник – за надання матеріалів і своєчасну оплату. Законодавство передбачає широкий спектр санкцій за порушення зобов'язань, включаючи відшкодування збитків, неустойку та право на одностороннє розірвання договору.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ПОБУТОВОГО ПІДРЯДУ

Правове регулювання договору побутового підряду в Україні хоча й має законодавче закріплення у Цивільному кодексі України, однак не позбавлене низки проблем, які перешкоджають його ефективному застосуванню на практиці. Проблемність даного інституту обумовлена як загальними вадами цивільного законодавства, так і відсутністю спеціального підзаконного регулювання, що враховувало б особливості надання побутових послуг в умовах ринкової економіки.

Однією з ключових проблем є нечіткість правового статусу споживача у договорі побутового підряду. Хоча законодавець визначає побутовий підряд як зобов'язання, в якому підрядник, що здійснює підприємницьку діяльність, виконує роботу для задоволення побутових потреб замовника, однак не завжди зрозуміло, чи поширюються на такого замовника положення Закону України «Про захист прав споживачів», особливо у випадках, коли підрядник не має формального статусу підприємця.

Наведена проблема частково проявляється й у судовій практиці, яка залишається неоднорідною у тлумаченні меж відповідальності підрядника перед замовником, що унеможлиблює формування сталої судової доктрини щодо відповідальності за неналежне надання побутових послуг. Додаткові труднощі спричиняє відсутність обов'язкових стандартів якості робіт у сфері побутового підряду, що, своєю чергою, ускладнює оцінку виконання зобов'язання.

Узагальнення наявних проблем ми передбачили в табл. 3.1. Аналізуючи табл. 3.1 бачимо, що основним недоліком чинного регулювання є відсутність спеціалізованої правової рамки, яка б враховувала особливості побутових відносин, що переважно мають індивідуалізований характер. Договір побутового підряду часто укладається усно, без достатніх гарантій для замовника, а норми

відповідальності підрядника не адаптовані до ситуацій, коли замовник не має спеціальних знань для оцінки якості виконаної роботи.

Таблиця 3.1

Проблеми правового регулювання договору побутового підряду

№	Проблема	Суть проблеми	Наслідки для сторін
1.	Невизначеність правового статусу замовника	Відсутність чіткого розмежування між побутовим підрядом і споживчим договором	Обмежений захист прав замовника у суді
2.	Відсутність регламентації форм договорів	Закон не вимагає письмової форми, навіть при значній вартості робіт	Важко довести факт укладення договору
3.	Недостатня деталізація відповідальності підрядника	Відсутність нормативного переліку обов'язків щодо якості послуг	Суперечки у визначенні наявності порушення
4.	Відсутність єдиних стандартів робіт	Немає обов'язкових технічних чи побутових нормативів	Важко довести брак чи неналежне виконання

Примітка. Побудовано автором самостійно

Іншою суттєвою проблемою є відсутність єдиного реєстру суб'єктів, що надають побутові послуги, що ускладнює контроль за дотриманням ними правил і стандартів. Відсутність ліцензування чи спеціального дозволу на окремі види побутових робіт (наприклад, ремонт побутової техніки, перукарські послуги тощо) знижує рівень правової безпеки таких договорів.

На тлі вказаних проблем перспективним виглядає удосконалення регулювання договору побутового підряду через прийняття окремого спеціального нормативного акта або внесення змін до чинного законодавства. Доцільним є розроблення уніфікованої типової форми договору, в якій передбачити обов'язкові пункти, зокрема, щодо термінів, гарантій, відповідальності, строків усунення недоліків.

Також варто звернути увагу на іноземний досвід. У багатьох країнах Європейського Союзу побутові послуги регулюються через детальні споживчі контракти, які надають замовнику низку гарантій. Наприклад, у Німеччині законодавство передбачає чіткий механізм притягнення виконавця до відповідальності за невиконання робіт відповідно до стандартів якості, навіть якщо сторони не укладали письмовий договір (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Порівняння правового регулювання договору побутового підряду на
прикладі зарубіжного досвіду**

№	Країна	Особливості регулювання побутового підряду	Гарантії для замовника
1.	Україна	Мінімальне регулювання, відсутність спеціальних форм	Обмежений захист у разі відсутності письмового договору
2.	Німеччина	Наявність споживчих контрактів із гарантіями	Високий рівень захисту прав споживача
3.	Польща	Побутовий підряд інтегрований у законодавство про захист прав споживачів	Обов'язкове інформування про права та умови

Аналізуючи зарубіжний досвід в табл. 3.2 бачимо доцільність інтеграції положень про побутовий підряд до законодавства про захист прав споживачів із встановленням мінімальних стандартів послуг та відповідних санкцій за їх порушення. Такі кроки дозволять не лише покращити правову захищеність замовника, але й сприятимуть формуванню прозорого конкурентного ринку побутових послуг в Україні.

З огляду на порівняння зарубіжного досвіду правового регулювання договору побутового підряду, вважаємо за необхідне представити в табл. 3.3. напрямки його удосконалення.

Аналізуючи табл. 3.3 можемо побачити, що ефективне реформування регулювання побутового підряду має передбачати не лише зміну окремих норм, а й перехід до системного підходу, в якому особлива увага приділяється правовій визначеності, стандартизації умов договору та контролю за якістю робіт. Кожен із запропонованих напрямів доповнює інші, формуючи узгоджену систему правового забезпечення інтересів як замовника, так і підрядника.

**Напрями удосконалення правового регулювання договору
побутового підряду**

№	Напрямок удосконалення	Суть пропозиції	Очікуваний результат
1.	Законодавче уточнення статусу замовника	Визначення замовника як споживача у всіх випадках побутового підряду	Поширення захисту Закону «Про захист прав споживачів»
2.	Введення обов'язкової письмової форми договору	Закріплення вимоги письмового оформлення договору при певній вартості робіт	Зменшення спорів щодо факту укладення та змісту договору
3.	Розроблення типових договорів побутового підряду	Уніфікація умов, що включають відповідальність, гарантії, порядок прийняття робіт	Захист прав споживача, спрощення перевірки та оцінки правомірності дій сторін
4.	Встановлення мінімальних стандартів якості	Розробка нормативів для найбільш поширених побутових робіт	Можливість об'єктивно оцінити якість виконаних робіт
5.	Посилення контролю за підрядниками	Створення реєстру або запровадження ліцензування певних видів послуг	Підвищення відповідальності та прозорості діяльності підрядників
7.	Узгодження з міжнародною практикою	Імплементация європейських підходів у регулювання побутового підряду	Гармонізація українського законодавства з правом ЄС

Примітка. Побудовано автором самостійно

Таким чином, ми вважаємо, що вдосконалення правового регулювання договору побутового підряду має здійснюватися комплексно: шляхом законодавчих змін, активізації судової практики, підвищення рівня правової культури споживачів та створення умов для контролю за діяльністю виконавців послуг. Удосконалення забезпечить баланс інтересів сторін договору та сприятиме ефективному функціонуванню ринку побутових послуг.

Висновки до розділу 3

Аналіз проблемних питань правового регулювання договору побутового підряду свідчить про наявність суттєвих недоліків як у законодавчому забезпеченні, так і в практиці його застосування. Договір побутового підряду,

хоч і регламентований на рівні Цивільного кодексу України, залишається малодослідженим у контексті динаміки сучасних правовідносин, що виникають у сфері надання послуг широкому колу споживачів.

Недостатня конкретизація ознак такого договору, відсутність спеціального правового статусу замовника як споживача в кожному окремому випадку, слабкий рівень контролю за якістю робіт та недосконалість механізмів захисту прав сторін зумовлюють ризики зловживань і порушення прав учасників договору. Такі проблеми загострюються також через обмеженість судової практики, відсутність типових договорів, а також значний рівень неформалізованих угод у цій сфері, що унеможливлює ефективний захист прав сторін при виникненні спорів.

Запропоновані напрями вдосконалення, зведені в узагальнюючу таблицю, вказують на потребу у системному оновленні нормативної бази договору побутового підряду. Зокрема, йдеться про закріплення письмової форми договору при виконанні робіт на визначену суму, створення типових форм, впровадження мінімальних стандартів якості послуг, чітке законодавче визначення прав замовника як споживача та узгодження національного регулювання з європейськими підходами.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження договору побутового підряду було встановлено, що він займає особливе місце у структурі цивільно-правових договорів, зокрема у сфері підрядних зобов'язань. Його правова природа зумовлюється спрямованістю на задоволення особистих побутових потреб фізичних осіб, що обумовлює його публічно-правову складову та водночас вимагає врахування інтересів слабшої сторони – споживача. Договір побутового підряду поєднує у собі елементи класичного договору підряду та правові механізми, притаманні законодавству про захист прав споживачів.

Нормативно-правове регулювання договору побутового підряду має комплексний характер. Воно включає положення Цивільного кодексу України, Закону України «Про захист прав споживачів», а також підзаконних актів, зокрема Правил побутового обслуговування населення. Такий багаторівневий підхід дозволяє деталізувати основні аспекти виконання договору, забезпечуючи баланс інтересів між сторонами договору. Водночас, існує проблема фрагментарності та розпорошеності правового регулювання, що потребує систематизації й уніфікації на законодавчому рівні.

Аналіз змісту договору побутового підряду дозволяє стверджувати, що він характеризується наявністю чітко визначеної структури, яка охоплює істотні умови (предмет, ціна, строки виконання робіт), права та обов'язки сторін, а також положення про відповідальність виконавця та замовника. Предметом договору, як правило, виступає досягнення певного матеріального результату (виготовлення, обробка, ремонт речі). Ціна договору може встановлюватися у фіксованій або орієнтовній формі, а використання кошторису є дієвим засобом уникнення спорів щодо вартості робіт. Строки виконання робіт мають важливе значення, зокрема завдяки нормі про «розумний строк», яка дозволяє враховувати конкретні обставини при оцінці належного виконання зобов'язань.

Важливим елементом є розмежування відповідальності сторін: виконавець несе відповідальність за якість, повноту та своєчасність наданих послуг, а

замовник – за оплату та надання необхідних матеріалів. У випадку порушення умов договору передбачено застосування санкцій, таких як стягнення неустойки, відшкодування збитків або одностороннє розірвання договору, що свідчить про достатній арсенал засобів правового реагування, однак ефективність їх реалізації в умовах недостатньої правової визначеності та відсутності типових договорів викликає сумніви.

Особливу увагу було приділено аналізу проблем правового регулювання договору побутового підряду. На практиці спостерігається низка системних недоліків, серед яких варто виокремити: нечіткість у визначенні правового статусу замовника як споживача, недостатню конкретизацію умов договору в нормативних актах, відсутність типових форм договорів та обмежену судову практику у сфері побутового підряду. Такі фактори ускладнюють належне застосування законодавства та створюють передумови для правових зловживань і порушення інтересів сторін, особливо фізичних осіб.

З метою подолання виявлених недоліків доцільним є впровадження ряду змін у правове регулювання. Зокрема, необхідно: законодавчо закріпити обов'язкову письмову форму договору побутового підряду при виконанні робіт на певну суму; розробити та затвердити типові форми договорів з урахуванням специфіки побутових послуг; запровадити мінімальні стандарти якості робіт; чітко визначити правовий статус замовника як споживача у контексті кожного договору; гармонізувати національне законодавство з європейськими стандартами споживчого права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банасевич І. І. Договір побутового підряду як вид споживчого договору. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. 2020. Вип. 33. С. 61-69.
2. Господарське право України. Частина 2 Навчальний посібник. Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. 368 с.
3. Гриняк А.Б. Договірне регулювання підрядних відносин у підприємницькій діяльності. Цивільне право. 2015. № 9. С. 3–6.
4. Договір побутового підряду.
URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Договір_побутового_підряду
(дата звернення: 02.04.2025)
5. Коваленко І.А. Договір підряду за законодавством України та законодавством ЄС. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/29.pdf> (дата звернення: 02.04.2025)
6. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 04.04.2025)
7. Лукасевич-Крутник І. С. Договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт: монографія. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка», 2012. 180 с.
8. Лукасевич-Крутник І. С. Юридична природа договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт. Університетські наукові записки. 2007. № 1. С. 152-157.
9. Панова Л. Мета як критерій для розмежування договорів поставки і підряду. Право України. 2020. № 8. С. 59-65.
10. Про застосування в судовій практиці деяких норм законодавства, яким регулюються відносини по побутовому обслуговуванню населення: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 липня 1979 року №

4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-79#Text> (дата звернення: 04.04.2025)
11. Про затвердження Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2005 року № 668. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/668-2005-п#Text> (дата звернення: 06.04.2025)
12. Про затвердження Правил побутового обслуговування населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 2023 р. № 614. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2023-п#Text> (дата звернення: 03.04.2025)
13. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 12.04.2025)
14. Про практику Верховного Суду України у справах зі спорів, пов'язаних з виконанням зобов'язань за договорами підряду : Лист Вищого господарського суду України від 18.02.2013 № 01-06/374/2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_374600-13#Text (дата звернення: 08.04.2025)
15. Рапа В. Є. Цивільно-правове регулювання відносин побутового підряду. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40413/1/Рапа_В_Е.pdf
16. Рапа В. Особливості суб'єктного складу договору побутового підряду. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40634/1/199.pdf> (дата звернення: 05.04.2025)
17. Рішення від 16.10.2018 по справі № 910/9127/18 Господарський суд м. Києва. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/77246968> (дата звернення: 06.04.2025)
18. Рішення № 125804414 від 28.02.2025 по справі 925/1193/24. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/125804414/> (дата звернення: 09.04.2025)

- 19.Спасибо-Фатеева І.В. Проблеми договірного регулювання відносин у сфері споживання послуг. *Приватне право і підприємництво*. 2020. Вип. 23. С. 210-213.
- 20.Фурса С.Я. Договір побутового підряду в цивільному праві України. Київ: Юридична думка, 2019. 112 с.
- 21.Харитонova О.І. Публічні договори в цивільному праві України: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2019. 284 с.
- 22.Цивільний кодекс: Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 02.04.2025)
- 23.Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.